

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צב עמוד ב

משנה. המוציא ככר לרשות הרבים - חייב. הוציאו שנים - פטורין. לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים - חייבין, ורבי שמעון פוטר.

תניא נמי הכי: המוציא ככר לרשות הרבים - חייב, הוציאו שנים - רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר: אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים - חייבין, ואם לאו - פטורים, ורבי שמעון פוטר. מנא הני מילי - דתנו רבנן: **דויקרא ד+ בעשתה העושה את כולה, ולא העושה את מקצתה**. כיצד: שנים שהיו אוחזין במלגז ולוגזין, בכרכר ושובטין, בקולמוס וכותבין, בקנה והוציאו לרשות הרבים, יכול יהו חייבין - תלמוד לומר בעשתה - העושה את כולה ולא העושה מקצתה. בעיגול של דבילה והוציאו לרשות הרבים, בקורה והוציאו לרשות הרבים, **רבי יהודה אומר: אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים - חייבין, ואם לאו - פטורין. רבי שמעון אומר: אף על פי שלא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים - פטורים, לכך נאמר בעשתה - יחיד שעשה חייב, שנים שעשו פטורין.**

במאי קמיפליגי - בהאי קרא, דויקרא ד+ ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה. רבי שמעון סבר: תלתא מיעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשתה תחטא. חד - למעוטי זה עוקר זה מניח, וחד - למעוטי זה יכול זה יכול, וחד - למעוטי זה אינו יכול זה אינו יכול. ורבי יהודה: חד - למעוטי זה עוקר זה מניח, וחד - למעוטי זה יכול זה יכול, וחד - למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית דין. ורבי שמעון - יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. ורבי מאיר - מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשתה תחטא? תרי מעוטי כתיבי: חד - למעוטי זה עוקר זה מניח, וחד - למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית דין.

ויקרא פרק ד

(כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות יקנך אשר לא תעשינה ואשם:

תוספות מסכת שבת דף צג עמוד א

תלתא מיעוטי כתיבי - והא דנקט בעשותה בברייתא טפי מהנך משום שהוא מיעוט אחרון שבפסוק ובהא פליגי ולא ידע ר"י דאמאי נקט במילתיה דר' שמעון יחיד שעשה חייב כו' ולא נקט לישנא דלעיל העושה את כולה ולא העושה את מקצתה ושנא לישנא דשנים שעשו פטורין משמע טפי אפי' זה אינו יכול זה אינו יכול. אמר מר זה יכול זה אינו יכול - נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו אפי' בעל כח הרבה אלא שהוא קורה בענין זה בכי האי גוונא שאלמלא אחר לא היה יכול לנושא לבדו כגון באצבע או תופשה בענין זה שאינו יכול לנושא לבדו דמה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושא.

רמב"ם הלכות שבת פרק א

הלכה טו

כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות הרי אלו פטורין.

הלכה טז

ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו כגון שנים שאחזו קורה והוציאוהו לרשות הרבים הואיל ואין כח באחד מהן לעשותה לבדו ועשו אותה בשותפות מתחלה ועד סוף שניהן חייבין ושיעור אחד לשניהן, היה כח באחד להוציא קורה זו לבדו והשני אינו יכול להוציאה לבדו ונשתתפו שניהם והוציאוהו, זה הראשון שיכול חייב והשני מסייע הוא ומסייע אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף צג עמוד א

לכך נאמר בעשותה יחיד שעשה חייב שנים שעשו פטורין. עיקר דרשא העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, אלא הא דאמר הכא בעשותה יחיד שעשה חייב פירושא הוא, לומר בעשותה העושה את כולה הוא לבדו ולא העושה את מקצתה כלומר וחברו מקצתה, כלומר אף על פי שעשו כולה בין שניהם.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף צג עמוד א

לכך נאמר בעשותה יחיד שעשה חייב שנים שעשו פטורים. הא ודאי עיקר דרשא לכולהו חדא היא דלא פליגי אלא במנין מיעוטי דמיעט רחמנא כדאיתא לקמן, והא דקתני רישא דדרשא קרא העושה את כולה ולא העושה את מקצתה והשתא נקיט יחיד שעשה וכו', אינו אלא שינוי לשון בלבד בענין אחד וכפירושא הוא לדרשא קמא, והכי קאמר העושה את כולה הוא לבדו ולא העושה מקצתה וחברו מקצתה ואף על פי שעשו שניהם ביחד.

חידושי הגר"ח שבת דף צד עמוד א

בפרק המצניע הנושא את החי פטור דחי נושא את עצמו. והקשו בתוס' דלהוי כזה יכול זה א"י דמי שיכול חייב ואמאי פטור הנושא. ואמר הגר"ח צ"ל דיש שני פטורים, פטור דשנים שעשו ופטור דעושה מקצת מלאכה ותרויהו ילפינן מ"בעשותה" שיעשה יחיד ויעשה כולה ולא מקצתה, והנה הך דינא דזה יכול זה א"י שייך רק לענין דינא דשנים שעשו דבזה מקרי היכול יחיד העושה כיון דאיך א"י והוי אידך המסייע שאין בו ממש, אבל אין זה שייך לפטורא דעושה מקצת מלאכה, ובחי נושא את עצמו מיקרי עושה מקצת מלאכה.

שרידי אש מסכת סנהדרין סימן מג

ט. בטעמא דבהכוחו בבת אחת - כולם פטורין, ובהבדל בין הכוהו בעשר מקלות ובמקל אחד, ובדין שנים שעשו מלאכה בשבת

...ונראה, שזה יכול וזה יכול יש לכלול במושג כולה ולא מקצתה. שבעשאו שנים וכל אחד יכול לעשותה לבדו אי אפשר לומר שכל אחד עשה מלאכה שלימה ולהטיל חיוב על כל אחד, לפי שהתורה לא הטילה על מלאכה אחת שני החיובים, ובע"כ שאתה צריך לחלק את החיוב לשנים ולהטיל על כל אחד רק מקצת החיוב, וזה ממעטינן מקרא, כולה ולא מקצתה, היינו שמביאים קרבן רק כשיש על העובר חיוב שלם, אבל לא כשיש עליו רק מחצית החיוב. ואין זה דומה לזה עוקר וזה מניח, דהתם לא עשה רק מחצית המלאכה והפטור הוא בשביל שלא עשה כל המלאכה, והכא הפטור הוא לפי שאין עליו רק מחצית החיוב, דמכיון שגם אחר עשה עמו אותה מלאכה עצמה ואי אפשר להטיל שני חיובים על מלאכה אחת, על כרחינו אנו מחלקים את החיוב לשניהם. וכל הני צריכי שני קראי, חד על מחצית מלאכה וחד על מחצית חיוב, אבל לאחר שנלמד מקרא הפטור של מחצית חיוב, גם זה נכלל במושג העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, דהיינו שנקרא עושה את מקצתה בבחינת החיוב. מה שאין כן בזה אינו יכול וזה אינו יכול, הרי המלאכה נגמרה בין שניהם ומלאכה אחת היא אלא שהעושים הם שנים ולפיכך יש מקום לומר שהתורה הטילה חיוב חטאת על מלאכה זו שנעשתה על ידי שנים ושניהם חייבים, שהרי כל אחד סייע בהוצאת מלאכה שלימה אל הפועל ומדוע יפטרו, הרי שניהם נשתתפו בעבירה אחת ועל עבירה זו יש חיוב חטאת.

קיצורו של דבר, שבזה יכול וזה יכול נצטרך להטיל שני חיובים על מלאכה אחת וזה לא מצינו. ובעל כרחך אנו מחלקים את החיוב ומטילים על כל אחד חצי חיוב ועל זה מלמדנו הקרא שגם זה בכלל העושה כולה ולא העושה מקצתה. משא"כ בזה אינו יכול וזה אינו יכול, ששניהם נשתתפו למעשה עבירה אחת אין אנו צריכים להטיל יותר מחיוב אחד על אותה עבירה, אלא שיש כאן שני מתחייבים ומציאות זו של שני מתחייבים אנו מוצאים במקומות אחרים, כמו גבי עדים זוממים ושנים שגנבו, ששניהם חייבים אעפ"י שעשו רק עבירה אחת. והחילוק ההגיוני בין זה וזה יכול לבין זה אינו יכול הוא פשוט: בזה יכול וזה יכול, כל אחד עושה מעשה העבירה לעצמו ואינו צריך לא לסיועו של השני ולא לצירופו ולפיכך אי אפשר לשתפם ולעשותם כאיש אחד לגבי עשיית העבירה, ובעל כרחך אם תבוא לחייב את שניהם הרי כאילו אתה בא ומטיל על עבירה אחת שני חיובים, שהרי אין שום צירוף בין השנים ואי אפשר לחייב כל אחד בעד הצירוף שנצטרף אל העבירה ובע"כ שאתה מחייבו בעד המעשה שעשה לעצמו, ואיך אפשר לזקוף חובה של אותה מעשה על חשבונם של שני אנשים נפרדים? משא"כ בזה אינו יכול וזה אינו יכול הרי נצטרפו שניהם למעשה אחד ומכיון שעל ידי צירוף זה יצאה העבירה אל הפועל אנו מחייבים את כל אחד בעד ההצטרפות שהצטרף במעשה העבירה. וזהו הטעם בעדים זוממים ובשנים שגנבו שחייב כל אחד, ולולא הקרא היינו מחייבים גם בשבת שנים שעשו מלאכה, ולהכי בעי קרא ששנים שעשו פטורים, שגזירת הכתוב היא גבי שבת לפטור גם שני מתחייבין, שהתחייבותם באה מכח הצטרפותם למעשה אחד וסרה בזה תמיהת הר"י בתוס' הנ"ל.

ולפי זה גם בעשרה שהרגו תלוי במה שהזכרנו, שאם הרגו בעשרה מקלות והיה ביד כל אחד כדי להמית לא שייך צירוף העושים וצירוף הפעולות ובע"כ שאתה צריך להטיל על כל אחד חיוב מיוחד לעצמו וזה לא מצינו שעל מעשה עבירה אחת יהיו כמה חיובים. משא"כ בהכוחו עשרה אנשים במקל אחד, שפיר אפשר לצרפם למעשה אחד ולחייב את כולם, שהרי אין כאן כמה חיובים אלא יש כאן כמה מתחייבים, היינו שכל אחד מתחייב בעד הצטרפותו לאותה מעשה העבירה שעליו הוטל החיוב. ומשום הכי כתב הרשב"א בבבא קמא נ"ג, ב שבעשרה הורגים במקל אחד כולם חייבים עין שם, שהרי ברציחה אין לנו המיעוט של שני מתחייבים כמו בשבת, שיש פסוק מיוחד לכך.

זה יכול וזה יכול**רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף צג עמוד א**

והנה בב' ועשו שנים מלאכה זה יכול וזה יכול יש להסתפק אם פטורים ממלקות או דרך לענין קרבן דילפינן מקרא דבעשותה, אבל לענין מלקות שניהם חייבים, ועיין בדברי הרמב"ם פ"ט מה' כלאים ומ"ש שם על הגליון בשם מהר"ם די בוטון.

שבת של מי מסכת שבת דף צב עמוד ב

נסתפקתי אם עשה המלאכה בשנים וא' מהם היה קטן או גוי אי חייב האיש שעשאו יחדיו או לא (א) מי אמרי' כיון דלאו שוים הם באיסורי שבת לא הוי כאילו עשאו בשנים וחייב דבמציאות כזה לא פטר קרא או דילמא כיון דסוף סוף עשאו בשנים פטור דמקצתה עשה ולא כולה. וצדדתי בעצמי ולא יכולתי למישרי קטרין ואין ולא ורפיא ביד...ומקום הנחתי למעיין והבקי יותר ממני להביא איזה ראיות למיפשט ספק זה ואשמח גם אני. אחר זמן רב ראיתי בס' הבהיר שמחת יום טוב לה' המופלא מהרי"ט אלגאזי זצ"ל בדף ר"ט ע"א דספוקי מספקא ליה הכי ומרוב ענותנותו מסיק וקאמר דלא ידע להביא שום ראיה למיפשט הספק והנאני ע"ש:

זה אינו יכול וזה אינו יכול**חידושי הריטב"א מסכת שבת דף צב עמוד ב**

זה אינו יכול וזה אינו יכול רבי מאיר ורבי יהודה מחייבין. כלומר אפי' רבי יהודה מחייב בזו כרבי מאיר, וטעמא דר' יהודה בזו אף על גב דאיכא מיעוטא דקרא לזה יכול וזה יכול, פירש הר"ם ז"ל דהכא כיון שנמשך ידו בכל המלאכה ועושה בה בכל כחו הרי זה חשוב עושה את הכל, מה שאין כן בזה יכול וזה יכול שלא עשה בה אחד מהם כל כחו ומשום הכי הויא שנים שעשאו, ואחרים פירשו כי טעמו של רבי יהודה מפני שהמלאכה תלויה בכל אחד מהם דכיון שהיא צריכה לזה כמו לזה אחשבה רחמנא כאילו כל אחד מהם עשאה כולה.

זה יכול וזה אינו יכול

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף צג עמוד א

אלא דהכי פירושה רב חסדא אמר יכול חייב לכולי עלמא ואפילו לרבי יהודה ורבי שמעון מפני שהמלאכה כולה נעשית על ידו, ואינו דומה לזה יכול וזה יכול דהתם כל אחד ואחד עושה מלאכה וראוי לעשות את כולה וכשלא עשאה כולה התורה פטרנו, אבל זה יכול וזה אינו יכול יחיד שעשאה קרינן ביה ומי שאינו יכול אינו אלא מסייע ומסייע אין בו ממש ואפילו לרבי מאיר, ואינו דומה לזה אינו יכול וזה אינו יכול דהתם כל אחד עושה מעשה ואין אחד מהם מסייע אלא עושה מעשה כחברו, ורב המנונא אמר שאפילו המסייע יש לחייב לכולי עלמא, לרבי מאיר מפני שהוא עושה מעשה בכל כחו ורבי מאיר בכל ענין מחייב זה גם כן עושה הוא מעשה בכל כחו והוא ליה כזה אינו יכול וזה אינו יכול, והוא הדין לרבי יהודה מן הטענה הזו לדעת רב המנונא, ולרבי שמעון דפטר בכל ענין בין בשניהם יכולין זה לעצמו וזה לעצמו בין בזה אינו יכול וזה אינו יכול, סבירא ליה לרב המנונא דהכא מודה, משום דכשזה יכול וזה יכול והוא ליה לחד למעבד כולה ולא עבד קרינן ביה בעשותה העושה כולה ולא העושה מקצתה, והוא הדין והוא הטעם לזה אינו יכול וזה אינו יכול כיון שאין אחד מהם יכול לעשותה דלא קרינן בהו יחיד שעשאה, אבל בזה יכול וזה אינו יכול היכול על כרחינו חייב דבדידה קרינן ביה יחיד שעשאה, וכיון שהיכול חייב אי אפשר לפטור את השני משום שנים שעשאה שאם כן אף היכול ליפטר, וכיון שכן מחייבין אותו מיהא משום מסייע, ואמר ליה רב חסדא אין בו ממש ופטר.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף צג עמוד א

לפיכך הפירוש הנכון דפשיטא לן דכל היכא דאמרת דחד מינייהו מיחייב בלחוד דיכול הוא דמיחייב, דאילו שאינו יכול אי אפשר לחייבו ולפטור את היכול, אבל הכא מספקא לן דדילמא שניהם חייבים מטעמא דבעינן למימר, ואף על גב דקתני דברי הכל חייב, דילמא הכי קאמר דברי הכל חייב אף שאינו יכול, דכל שיכול פשיטא דחייב, והכי שילינן הכא הי מינייהו אמרינן דמיחייב על היכול לבדו או אמרינן דאף שאינו יכול מיחייב, ואמר רב חסדא שזה יכול לבדו, דאילו שאינו יכול מאי קא עביד בהדי יכול הא ודאי אפי' לרבי מאיר ורבי יהודה לא חשיב כלום ובטל הוא אצל היכול, ואמר רב המנונא דדילמא אף שאינו יכול ליחייב משום דמסייע בהדיה, ולא משום דחשבין ליה כזה יכול וזה יכול כדפרשי מקצת רבנן ז"ל והרב מורי ז"ל, דא"כ אין זה אלא לרבי מאיר לבדו ואנן דברי הכל חייב אמרינן, אלא הטעם משום דאפי' רבי שמעון לא פטר כששניהם יכולים או כשאין אחד מהם יכול, אלא משום דכיון ששניהם שוין אין אחד מהם מתחלק מחבירו והוון להו כשותפים במלאכה היא והווא ליה שנים שעשאה, אבל בשלא שוו בענינם שזה יכול וזה אינו יכול, הרי כל אחד מהם עומד לעצמו וכאילו לא נשתתף חבירו עמו, וזה חייב מפני שיכול והוא כעושה מעשה גמור ולא היה צריך לחבירו וחייב בפני עצמו, שעשה כל כחו ונמשך גם בכל המלאכה, כנ"ל. +א"ה, כאן נסמן שחסר בכת"י. ואולי צ"ל צריך לחבירו, וזה שאינו יכול נמי אינו מצטרף לחבירו כיון שאינו שוה עמו וחייב כו'. + ומקצת רבותי פירשו טעם אחר דכיון שהיכול חייב מפני שהוא אחד עושה מעשה ואין המלאכה צריכה לחבירו, ומ"מ אי אפשר לפטור שאינו יכול משום דלהווי כשנים שעשאה, שא"כ אף היכול יהא פטור, וכיון שכן מחייבים אותו משום מסייע מיהת, ואין דעתי נוטה בטעם זה.

רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף צג עמוד א

אר"ח זה שיכול כו', נלענ"ד דהו"ה באם הוציאו ג' בני אדם דבר שכל א' מהם אינו יכול להוציאו לבדו אבל שנים מהם יכולים להוציאו, בזה כולם פטורים דלגבי כל א' אמרינן כיון דמבלעדו הו' האחר' יכולים להוציאו הו' כמו זה יכול וזה אינו יכול, וכנלע"ד מתוך הסוגיא דמדמי לד' טליות תחת רגלי הבהמה וכו'.

האם זה דין בכל התורה כולה?

פני יהושע מסכת שבת דף צג עמוד א

ויש לי לפרש עוד בדרך אחר דודאי אי לא הו' כתיב אלא חד מיעוטא הו' מוקמינן ליה טפי למעוטי בדדמי במאי דמסתברא טפי דהיינו זה עוקר משא"כ השתא דאיכא שלשה מיעוטי ניחא לן טפי לאוקמא מיעוטא דקרא קמא לענין זה יכול וזה יכול דשייך נמי בשאר איסורי חיובי חטאת...מיהו בעיקר מילתא דזה יכול וזה יכול נראה דלא שייך בשאר כל איסורים היכא דמשכחת לה בכה"ג דהא לענין שחוטי חוץ אשכחן דשנים אוחזין בסכין אחד ושחטו (חייבים) [פטורים] ובשנים שאחזו באבר אחד והעלוהו (פטורים) [חייבים] כדאיתא בזבחים בפרק השוחט והמעלה (דף ק"ח ע"א) מקראי ע"ש אם כן לענין שאר איסורין צ"ע בסוגיית הש"ס:

מנחת חינוך מצוה צב

ואם שני אנשים העמידו בב"ח אצל האש כתבתי כ"פ דשנים שעשו אפשר דדמי לדיש חילוק בין שניהם יכולים או שניהם א"י וא' יכול.

שרידי אש מסכת סנהדרין סימן מג

...שהרי ברציחה אין לנו המיעוט של שני מתחייבים כמו בשבת, שיש פסוק מיוחד לכך.